

**Василь Васильович Гой¹, Сергій Анатолійович Халіков²,
Роман Сергійович В'яткін³, Ігор Юрійович Бурвіков⁴**

¹кандидат економічних наук, докторант кафедри економіки та маркетингу
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова (Харків, Україна)
E-mail: vasssgoi@gmail.com **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-1822-4478>

²аспірант кафедри земельного адміністрування та геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова (Харків, Україна)
E-mail: serhii.khalikov@kname.edu.ua **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0005-7439-9864>

³доктор філософії, асистент кафедри земельного адміністрування та геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова (Харків, Україна)
E-mail: viatkinr@gmail.com **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-8807-9988>

⁴магістрант кафедри земельного адміністрування та геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова (Харків, Україна)
E-mail: scbkha@gmail.com **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0004-2821-901X>

ПРОСТОРОВІ ЧИННИКИ ГЕОПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Доведена актуальність визначення просторових чинників геопросторового розвитку територіальних громад. У результаті дослідження досягнута мета та вирішені завдання. У більшості регіонів визначено посереднє просторове забезпечення. На несуттєвому або незначному рівнях встановлено формування та використання просторового забезпечення територіальних громад у Донецькому та Луганському регіонах. Запропоновані заходи для підвищення ефективності формування та використання просторових чинників щодо забезпечення геопросторового розвитку територіальних громад.

Ключові слова: геопросторовий розвиток; територіальні громади; теоретичні положення; оцінка; просторові чинники; експертні методи.

Табл.: 3. Бібл.: 9.

Актуальність теми дослідження. Сучасні трансформаційні умови, поглиблення змін у місцевому самоврядуванні, зростання значення територіальних громад (ТГ) потребують переосмислення підходів до забезпечення їх розвитку. Поряд з цим, відбувається гальмування представленого процесу внаслідок агресії РФ, зниження ефективності використання земельно-майнового комплексу, на недостатньому рівні сформовано просторове забезпечення для прийняття рішень щодо розвитку територіальних громад. Крім того, поглиблюють представлені процеси відсутність системи геопросторового розвитку ТГ на основі застосування сучасних геоінформаційних систем.

Крім того, особливого значення має використання математичних методів для створення та побудови кількісної основи просторового забезпечення у системі геопросторового розвитку територіальних громад.

Таким чином, тема дослідження щодо формування та використання просторового забезпечення геопросторового розвитку ТГ є актуальною, яка спрямована на зростання ефективності їх функціонування та впливає на рівень застосування земельно-майнового комплексу як одного з важливих елементів.

Постановка проблеми. В умовах поглиблення децентралізаційних процесів, розвитку територіальних громад, проблемним питанням залишається формування та використання земельно-майнового комплексу як основи забезпечення ефективності їх функціонування. У цьому контексті створення та реалізація геопросторового забезпечення шляхом застосування сучасних геоінформаційних систем (ГІС) дозволяє вирішити проблемні питання формування напрямів геопросторового розвитку ТГ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Просторові аспекти та особливості для забезпечення територіального розвитку виокремлюються у роботах [1–2].

Для забезпечення розвитку застосовуються просторові параметри та напрями його забезпечення. У цьому контексті заслуговують на увагу наукові розробки [3–7].

Слід зазначити, що для просторового розвитку територіальних громад виокремлені наступні чинники: природно-ресурсні та кліматичні; транспортно-географічні; демографічні; екологічні; інфраструктурні; виробничо-промислові; фінансово-економічні; військово-політичні; регуляторні; громадської, культурної та соціальної діяльності; техніко-технологічні; ринкові та інвестиційні; продовольчої безпеки; інформаційні; інституціональні; розвиткові; людські та соціальні; територіальні; інклюзивні [8–9].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. В існуючих дослідженнях відсутні єдині підходи до визначення геопросторового розвитку ТГ як системної категорії, що забезпечує ефективність їх функціонування та побудови якісно нового стану їх застосуванням сучасних геоінформаційних систем. На недостатньому рівні сформовані та реалізуються можливості застосування ГІС для забезпечення функціонування територіальних громад. На низькому рівні розроблено геопросторове забезпечення та інформаційні параметри побудови геопросторової системи управління земельно-майновим комплексом територіальних громад. Не виокремлено чинники, що впливають на геопросторовий розвиток ТГ, знижуючи можливості застосування кількісної основи ГІС.

Метою статті є визначення просторових чинників у системі забезпечення геопросторового розвитку територіальних громад. Для досягнення поставленої мети вирішуються завдання:

- оцінка просторових чинників у системі забезпечення геопросторового розвитку територіальних громад;
- розробка заходів для підвищення ефективності формування та використання просторових чинників для забезпечення геопросторового розвитку територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Узагальнюючи чинне нормативно-правове забезпечення, теоретико-методичні положення, виокремлені просторові чинники забезпечення геопросторового розвитку територіальних громад, а саме рівні: забезпечення картографічною та геодезичною інформацією, наявність землевпорядної документації, встановлення меж територіальних громад, ефективності використання об'єктів земельно-майнового комплексу, формування та використання геоінформаційних систем і інфраструктури геопросторових даних, ефективності функціонування організаційних структур у ТГ для формування й використання просторових чинників.

Для оцінки просторових чинників у системі забезпечення геопросторового розвитку ТГ застосовується метод експертних оцінок. Формування експертної групи здійснюється відповідно до критеріїв:

- рівень професійної освіти;
- наявність вченого звання та наукового ступеня;
- досвід реалізації проєктів у сфері функціонування територіальних громад;
- досвід реалізації проєктів для забезпечення геопросторового розвитку;
- досвід участі для проведення експертних оцінок;
- рівень участі в командах щодо забезпечення регіонального й територіального розвитку;
- рівень та можливості використання геоінформаційних технологій.

Оцінка просторових чинників для забезпечення геопросторового розвитку територіальних громад здійснюється відповідно розроблено шкали, значення якої варіюється від 0 до 10. Значення можливих результатів оцінки просторових чинників представлені в табл. 1.

Таблиця 1 – Значення можливих результатів оцінки просторових чинників для забезпечення геопросторового розвитку територіальних громад, відн. од.

Значення просторового чинника	Рівень
1	2
0	відсутній
1	низький
2	незначний

Закінчення табл. 1

1	2
3	несуттєвий
4	несуттєвий помірний
5	помірний
6	суттєвий помірний
7	суттєвий
8	значний
9	високий
10	абсолютний

Джерело: розроблено авторами.

Результати експертного опитування просторових чинників у системі геопросторового розвитку територіальних громад узагальнюються на регіональному рівні й представлені в табл. 2.

Таблиця 2 – Результати експертного опитування просторових чинників у системі геопросторового розвитку територіальних громад на регіональному рівні, відн. од.

Регіони	E_1	E_2	E_3	E_4	E_5	E_6	E_7	E_8	E_9	E_{10}
Вінницький	7	6	7	7	6	6	7	6	8	7
Волинський	6	6	6	6	6	6	7	6	7	7
Дніпропетровський	6	7	7	7	6	6	7	6	7	7
Донецький	4	4	4	4	4	3	4	3	4	3
Житомирський	5	6	6	6	5	6	6	5	7	6
Закарпатський	7	7	8	8	7	7	8	7	8	8
Запорізький	7	6	6	7	7	6	7	6	7	7
Івано-Франківський	7	7	7	7	7	7	8	7	7	7
Київський	6	6	6	7	6	6	7	6	6	7
Кіровоградський	5	5	5	6	5	6	6	5	5	5
Луганський	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3
Львівський	9	9	8	8	8	8	8	7	9	9
Миколаївський	7	6	7	6	6	7	6	5	7	7
Одеський	9	9	8	8	8	8	8	7	8	8
Полтавський	8	7	7	7	8	7	7	6	8	8
Рівненський	6	6	7	6	6	6	6	5	7	7
Сумський	6	6	6	6	6	6	7	6	6	6
Тернопільський	6	7	6	7	7	7	6	6	7	7
Харківський	8	8	7	7	7	7	7	6	8	8
Херсонський	7	7	6	7	7	6	6	5	6	7
Хмельницький	6	6	6	6	7	6	6	6	7	7
Черкаський	6	7	6	6	6	6	6	6	6	6
Чернівецький	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8
Чернігівський	6	6	6	6	6	6	6	6	7	6

Джерело: розроблено авторами.

Для визначення узагальнюючого безпекового чинника визначаються шляхом застосування моделі середньоарифметичної (\overline{GD}_j):

$$\overline{GD}_j = \frac{1}{n} \sum_{i=0}^n E_i. \quad (1)$$

Результати оцінки узагальнюючого безпекового чинника у системі геопросторового розвитку територіальних громад на регіональному рівні представлені у табл. 3.

Таблиця 3 – Результати оцінки узагальнюючого безпекового чинника у системі геопросторового розвитку територіальних громад на регіональному рівні, відн. од.

Регіони	Значення узагальнюючого показника
Вінницький	6,7
Волинський	6,3
Дніпропетровський	6,6
Донецький	3,7
Житомирський	5,8
Закарпатський	7,5
Запорізький	6,6
Івано-Франківський	7,1
Київський	6,3
Кіровоградський	5,3
Луганський	2,9
Львівський	8,3
Миколаївський	6,4
Одеський	8,1
Полтавський	7,3
Рівненський	6,2
Сумський	6,1
Тернопільський	6,6
Харківський	7,3
Херсонський	6,4
Хмельницький	6,3
Черкаський	6,1
Чернівецький	7,2
Чернігівський	6,1

Джерело: розроблено авторами.

Висновки. Таким чином, у результаті дослідження визначено, що суттєвим або значним рівнем просторового забезпечення характеризується функціонування територіальних громад у регіонах: Закарпатському, Івано-Франківському, Львівському, Одеському, Полтавському, Чернівецькому. У більшості регіонів визначаються посереднім просторовим забезпеченням. Поряд з цим, на несуттєвому або незначному рівнях характеризується формування та використання просторового забезпечення територіальних громад у Донецькому та Луганському регіонах.

Заходами для підвищення ефективності формування та використання просторових чинників для забезпечення геопросторового розвитку територіальних громад є:

- проведення робіт щодо реалізації проєктів просторового забезпечення територіальних громад;
- встановлення меж земельних ділянок ТГ;
- розробка та впровадження комплексних планів розвитку територіальних громад;
- формування картографічного забезпечення ТГ;
- розширення можливостей застосування геоінформаційних систем і технологій для формування просторового забезпечення територіальних громад;
- формування та застосування сучасної геопросторової та інструментальної бази для забезпечення геопросторового розвитку ТГ;
- побудова системи геопросторового розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Мезенцева, Н. І. Суспільно-географічні дослідження формування середнього класу в Україні / Н. І. Мезенцева, О. М. Гнатюк, В. М. Андріянова, Г. М. Плаксієнко // Економічна та соціальна географія. – 2011. – Вип. 62. – С. 69-177.

2. Мельник, І. Г. Суспільно-географічні аспекти старіння населення в Україні / І. Г. Мельник // *Економічна та соціальна географія*. – 2011. – Вип. 62. – С. 73-84.
3. Васильченко, Г. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко // Асоціація міст України. – Київ : ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 256 с.
4. Дорош, А. Й. Нові підходи до територіального планування в Україні з врахуванням децентралізаційних процесів та досвіду Австрії / А. Й. Дорош // *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. – 2016. – № 3. – С.78-85.
5. Третяк, А. М. Територіально-просторове планування використання земель в Україні: понятійний базис в контексті безпеки життєдіяльності людей / А. М. Третяк, В. М. Третяк, Т. М. Прядка, Ю. Л. Скляр, Н. О. Капінос // *Агросвіт*. – 2021. – № 15. – С. 3-13.
6. Busck, A. G. Planning approaches for rural areas: Case studies from Denmark, Sweden and the Netherlands / A. G. Busck // *Geografisk Tidsskrift – Danish Journal of Geography*. – 2009. – № 109(1). – Pp. 15-32.
7. Kahila–Tani M. Let the Citizens Map – Public Participation GIS as a Planning Support System in the Helsinki Master Plan Process / M. Kahila–Tani // *Planning Practice & Research*. – 2015. – Pp. 1–20.
8. Кизим, М. О. Чинники просторового розвитку територіальних громад у системі публічного управління територіями / М. О. Кизим, І. Б. Семигуліна, І. В. Ярошенко // *Регіональна економіка. Проблеми економіки*. – 2022. – № 2 (52). – С. 83-92.
9. Пігуль, Н. Г. Соціальна інфраструктура: функціональне призначення та особливості розвитку / Н. Г. Пігуль // *Економічний аналіз*. – 2014. – Т. 16. – № 1. – С. 117-122.

References

1. Mezentseva, N.I., Hnatiuk, O.M., Andriianova, V.M., Plaksienko, H.M. (2011). *Suspilno-geografichni doslidzhennia formuvannia serednoho klasu v Ukraini* [Socio-geographic studies of the formation of the middle class in Ukraine]. *Ekonomichna ta sotsialna heohrafiia – Economic and social geography*, 62, 69–177.
2. Melnyk, I.H. (2011). *Suspilno-geografichni aspekty starinnia naselennia v Ukraini* [Socio-geographic aspects of population aging in Ukraine]. *Ekonomichna ta sotsialna heohrafiia – Economic and social geography*, 62, 73–84.
3. Vasylenko, H., Parasiuk, I., Yeremenko, N. (2015). *Planuvannia rozvytku terytorialnykh hromad* [Planning the development of territorial communities]. *Asotsiatsiia mist Ukrainy*.
4. Dorosh, A.Y. (2016). *Novi pidkhody do terytorialnoho planuvannia v Ukraini z vrakhuvanniam detsentralizatsiynykh protsesiv ta dosvidu Avstrii* [New approaches to territorial planning in Ukraine, taking into account decentralization processes and the experience of Austria]. *Zemleustriy, kadastr i monitorynh zemel – Land management, cadastre and land monitoring*, 3, 78–85.
5. Tretiak, A.M., Tretiak, V.M., Priadka, T.M., Skliar, Yu.L. Kapinos, N.O. (2021). *Terytorialno-prostorove planuvannia vykorystannia zemel v Ukraini: poniatiynyy bazys v konteksti bezpeky zhyttiediiialnosti liudey* [Territorial and spatial planning of land use in Ukraine: a conceptual basis in the context of the safety of people's livelihoods]. *Ahrosvit – Agrosvit*, 15, 3–13.
6. Busck, A. G. (2009). *Planning approaches for rural areas: Case studies from Denmark, Sweden and the Netherlands*. *Geografisk Tidsskrift – Danish Journal of Geography*, 109(1), 15–32.
7. Kahila–Tani, M. (2015). *Let the Citizens Map – Public Participation GIS as a Planning Support System in the Helsinki Master Plan Process*. *Planning Practice & Research*, 1–20.
8. Kyzym, M.O., Semyhulina, I.B., Yaroshenko, I.V. (2022). *Chynnyky prostorovoho rozvytku terytorialnykh hromad u systemi publicnoho upravlinnia terytoriiamy* [Factors of spatial development of territorial communities in the system of public management of territories]. *Rehionalna ekonomika. Problemy ekonomiky – Regional economics. Problems of the economy*, 2(52), 83–92.
9. Pihul, N.H. (2014). *Sotsialna infrastruktura: funktsionalne pryznachennia ta osoblyvosti rozvytku* [Social infrastructure: functional purpose and features of development]. *Ekonomichniy analiz – Economic analysis*, 16(1), 117–122.

Отримано 28.05.2024

Vasyl Goi¹, Serhii Khalikov², Roman Viatkin³, Igor Burvikov⁴

¹PhD in Economic Science, Doctoral Candidate at the Department of Economics and Marketing
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (Kharkiv, Ukraine)
E-mail: vasssgoi@gmail.com **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-1822-4478>

²Graduate student of the Department of Land Administration and Geoinformation Systems
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (Kharkiv, Ukraine)
E-mail: serhii.khalikov@kname.edu.ua **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0005-7439-9864>

³Doctor of Philosophy, assistant of the Department of Land Administration and Geoinformation Systems
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (Kharkiv, Ukraine)
E-mail: viatkinr@gmail.com **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-8807-9988>

⁴Master's student of the Department of Land Administration and Geoinformation Systems
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (Kharkiv, Ukraine)
E-mail: scbkha@gmail.com **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0004-2821-901X>

**SPATIAL FACTORS OF GEOSPATIAL DEVELOPMENT
OF TERRITORIAL COMMUNITIES**

The relevance of determining the spatial factors of the geospatial development of territorial communities has been proven. As a result of the study, the goal of the study to determine spatial factors in the system of ensuring geospatial development of territorial communities was achieved. To achieve the set goal, the following tasks were solved: assessment of spatial factors in the system of ensuring geospatial development of territorial communities; development of measures to increase the efficiency of the formation and use of spatial factors to ensure the geospatial development of territorial communities. Of particular importance is the use of mathematical methods for creating and building a quantitative basis for spatial support in the system of geospatial development of territorial communities.

As a result of the study, it was determined that the functioning of territorial communities in the regions: Zakarpattia, Ivano-Frankivsk, Lviv, Odesa, Poltava, Chernivtsi is characterized by a significant or significant level of spatial support. In most regions, they are determined by mediocre spatial provision. Along with this, the formation and use of spatial provision of territorial communities in the Donetsk and Luhansk regions is characterized at an insignificant or insignificant level.

Measures to increase the effectiveness of the formation and use of spatial factors to ensure the geospatial development of territorial communities are: carrying out work on the implementation of projects of spatial provision of territorial communities; establishment of boundaries of land plots; development and implementation of comprehensive plans for the development of territorial communities; formation of cartographic support; expanding the possibilities of using geoinformation systems and technologies for the formation of spatial provision of territorial communities; formation and application of a modern geospatial and instrumental base to ensure geospatial development; building a system of geospatial development of territorial communities.

Keywords: *geospatial development; territorial communities; theoretical positions; assessment; spatial factors; expert methods.*
Table: 3. References: 9.